

РОЗДІЛ 4 ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО

УДК 336.226.1:346.2

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ В УМОВАХ РЕГІОНАЛІЗАЦІЇ ОПОДАТКУВАННЯ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

IMPROVEMENT DIRECTIONS OF UKRAINIAN LEGISLATION IN THE CONDITIONS OF TAX REGIONALIZATION OF ECONOMIC ENTITIES

**Беро В.М.,
провідний економіст**

Інститут економіко-правових досліджень Національної академії наук України

Статтю присвячено визначенню напрямів удосконалення законодавства України в умовах регіоналізації оподаткування суб'єктів господарювання. Розглянуто сучасні зміни у податковому законодавстві України в сфері оподаткування суб'єктів господарювання на регіональному рівні. На основі виявлених проблем обґрунтовано напрями удосконалення законодавства України щодо оподаткування суб'єктів господарювання в умовах його регіоналізації.

Ключові слова: податки, Податковий кодекс України, суб'єкти господарювання, регіоналізація оподаткування, зміни у податковому законодавстві.

Статья посвящена определению направлений совершенствования законодательства Украины в условиях регионализации налогообложения субъектов хозяйствования. Проанализированы современные изменения в налоговом законодательстве Украины в сфере налогообложения субъектов хозяйствования на региональном уровне. На основе выявленных проблем обоснованы направления совершенствования законодательства Украины по налогообложению субъектов хозяйствования в условиях его регионализации.

Ключевые слова: налоги, Налоговый кодекс Украины, субъекты хозяйствования, регионализация налогообложения, изменения в налоговом законодательстве.

The article is devoted to the definition of directions for improving of Ukrainian legislation in the sphere the tax regionalization of economic entities. The current reforms of the Ukrainian tax system, that accompanied by amendments to the Tax Code, due to the need, on the one hand, to stimulate economic activity of tax payers, and the other – to increase in revenue. In such circumstances, it promotes regionalization of the tax revenues to local budgets and social and economic development of regions of Ukraine. Further reforms the tax system of Ukraine require a clear definition of improvement directions in order to ensure economic entities of Ukraine and, consequently, to promote local budgets tax revenues.

Aim of the article is to identify problems and justification directions of improvement of legislation in terms of regionalization taxation of economic entities in Ukraine.

Trends, that used in modern terms, are sufficient financial resources to perform the regions local authorities delegated authority, maintenance and development of local infrastructure to attract cheap funds from foreign creditors like. On the basis of the identified problems the directions for improving of Ukrainian legislation in the region taxation of economic entities are grounded. At the national level it is advisable to introduce a mechanism for reconciling the interests of the state and its regions related with the formation of tax revenue and its distribution. This mechanism should include the procedure for the establishment and abolition of taxes; the change of tax rates and tax base; the revision of norms for direction of the tax payments to budget; the extension of tax authority of the regions.

For improving of the fiscal legislation in Ukraine main directions should be follows: improving the administration of personal income tax accruals by changing norms and transfer receipts for this tax to the local budget at the place of registration of the actual person; simplify circuit determining the tax base of single tax and the amount of the tax liability of small businesses; minimizing registration procedures; the establishment of counseling centers for businesses; introduction of tax incentives in the form of discounts from corporate income tax, which will provide incentives for innovation development of regions of Ukraine; improving the system of property tax administration.

Key words: taxes, Tax Code of Ukraine, economic entities, tax regionalization, tax legislation changes.

Сучасне реформування податкової системи України супроводжується внесенням змін до Податкового кодексу України, обумовлених необхідністю, з одного боку, стимулювання господарської діяльності платників податків, а, з іншого, – збільшення доходів бюджету. В таких умовах саме регіоналізація оподаткування сприяє зростанню податкових надходжень до місцевих бюджетів та соціально-економічному розвитку регіонів України.

Дослідження правового забезпечення діяльності суб'єктів господарювання в умовах регіоналізації оподаткування в Україні отримало розвиток в працях багатьох вітчизняних науковців. Серед них особливе значення мають напрацювання В. К. Мамутова [1], де обґрунтовується доцільність удосконалення податкового законодавства України шляхом мінімізації радикальних змін у ньому; О. Р. Зельдіної [2], на думку якої процес усунення застарілих норм права про оподаткування повинен здійснюватися з урахуванням сучасних умов економічного розвитку України та дотриманням принципу стабільності; М. І. Карліна [3], у яких автор наголошує на необхідності розши-

рення податкових можливостей регіонів України шляхом впровадження розподілу бюджетоутворюючих податків між ними і Державним бюджетом при одночасному закріпленні за регіонами; О. О. Молдована [4; 5], де розглянуто зміни у податковому законодавстві України та визначається доцільність закріплення за місцевими бюджетами частки доходів державних податків; А. М. Соколовської [6], на думку якої такі податки, як податок на прибуток і податок з доходів фізичних осіб, повинні розподілятися між державним і місцевими бюджетами; Л. Л. Тарангул [7], де обґрунтовується необхідність надання місцевим органам влади права вводити територіальні надбавки до місцевих податків, виходячи із особливостей галузевої і територіальної структури виробництва, його впливу на природне середовище в регіоні. Але подальше реформування податкової системи України потребує чіткого визначення напрямів її вдосконалення для забезпечення ефективної діяльності суб'єктів господарювання України та, як наслідок, для сприяння наповненню місцевих бюджетів податковими надходженнями.

Метою статті є виявлення проблем та обґрунтування напрямів удосконалення законодавства в умовах регіоналізації оподаткування суб'єктів господарювання в Україні.

Протягом тривалого часу податкове законодавство в Україні, при якому державні органи влади вищого рівня встановлюють відрахування від податків і зборів та дотацій, призводило до погіршення фінансової забезпеченості регіонів. Це обумовлено тим, що, по-перше, нормативи, встановлені у законодавстві, часто не враховують обсягів наявних фінансових ресурсів місцевих бюджетів. По-друге, уряд країни, який займається загальнонаціональними завданнями та географічно розташований у столиці, не може орієнтуватися в проблемах різних регіонів держави. Тому, ґрунтуючись на неповній інформації, він не здатен ефективно витратити бюджетні ресурси в багатьох напрямках та обмежений у здатності забезпечити соціально-економічний розвиток регіонів країни. З початку 2016 року Законами України від 24 грудня 2015 року № 909-VIII, від 12 квітня 2016 року № 1084-VIII, від 02 червня 2016 року № 1411-VIII, від 31 травня 2016 року № 1389-VIII, від 06 жовтня 2016 року № 1665-VIII було внесено зміни до Податкового кодексу України щодо правового забезпечення діяльності суб'єктів господарювання у регіонах з метою забезпечення їх ефективної діяльності та розвитку економіки територіальних одиниць країни. Основне запровадження процесу регіоналізації їх оподаткування знайшло вирішення через розширення джерел наповнення місцевих бюджетів за рахунок таких заходів:

1) передачі доходів з державного бюджету: 100% плати за надання адміністративних послуг, 100% державного мита, 100% єдиного податку, що спричинило підвищення питомої ваги місцевих податків і зборів у структурі доходів місцевих бюджетів, 10% податку на прибуток підприємств приватного сектору економіки;

2) запровадження акцизного податку з реалізації суб'єктами господарювання роздрібною торгівлю підакцизних товарів (пива, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, нафтопродуктів, біодизеля та скрапленого газу) за ставкою 5% вартості реалізованого товару;

3) розширення бази оподаткування податку на нерухомість шляхом скорочення пільгового розміру площ нерухомого майна, оподаткування комерційного (нежитлового) майна та запровадження транспортного податку;

4) збільшення нормативу зарахування до місцевих бюджетів таких податків: екологічного податку – з 35% до 80% (55% направляються до обласних бюджетів, а 25% – до районних бюджетів і бюджетів міст обласного значення), 75% податку на доходи фізичних осіб (60% направляються до бюджетів міст обласного значення та районів, а 15% – до обласних бюджетів);

5) зарахування до місцевих бюджетів 25% плати за надра.

Крім цього, відповідно ст. 12.3 Податкового кодексу України [12] у регіонах сільські, селищні та міські ради в межах своїх повноважень приймають рішення про встановлення відповідних податків та зборів у межах, передбачених Кодексом.

У той же час тенденції, які зберігаються у сучасних умовах (недостатнє фінансове забезпечення регіонів для виконання органами місцевого самоврядування делегованих повноважень, утримання і розвитку місцевої інфраструктури, недосконалість методів податкового адміністрування, залучення дешевих фінансових ресурсів від іноземних кредиторів тощо [13, с. 3-4]), вимагають визначення напрямів удосконалення законодавства України у сфері оподаткування суб'єктів господарювання.

Сучасні спроби щодо вирішення таких проблем знаходять вираження у поданні відповідних законопроектів для розгляду Верховною Радою України. Так, Проектом Закону України «Про внесення змін до Податкового ко-

дексу України (щодо покращення інвестиційного клімату України)» від 07 листопада 2016 року № 5368 пропонується внести зміни у податкове законодавство щодо оподаткування суб'єктів господарювання за рахунок спрощення податкової системи та адміністрування податків. В частині єдиного податку пропонується при розрахунку загальної кількості найманих осіб у фізичної особи – платника єдиного податку не враховувати працівників, які призвані на військову службу під час мобілізації, на особливий період. В частині акцизного податку вказано, по-перше, на доцільність скасування необхідності реєстрації платниками акцизного податку осіб, які реалізують пальне в ємностях до 2 літрів, крім операцій з реалізації такого пального його виробниками; по-друге, на відновлення норми щодо звільнення від оподаткування діяльності, пов'язаної з вирощуванням та переробкою тютюнової сировини. Передбачається платниками рентної плати за спеціальне використання води визначити тільки первинних водокористувачів, виключивши з платників вторинних водокористувачів. Зазначені зміни можуть забезпечити спрощення процедури адміністрування рентної плати, зменшити кількість платників, а також скоротити податкове навантаження на економіку регіону.

Проектами Законів України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо перегляду ставок деяких податків» від 26 серпня 2016 року № 5044 та «Про внесення змін до Податкового кодексу України» від 29 вересня 2016 року № 5132-1 [15; 16] пропонується відповідно п. 4 Розділу XIX Податкового кодексу України Кабінету Міністрів України щорічно до 1 червня вносити зміни до Податкового кодексу України щодо ставок оподаткування, визначених в абсолютних значеннях, з урахуванням індексів споживчих цін, індексів цін виробників промислової продукції з рентної плати, акцизного та екологічного податків. На думку законотворців, такі заходи дозволять забезпечити відповідність розмірів ставок податків інфляційним процесам в економіці та отримати додаткові надходження до Зведеного бюджету України. Але в умовах інституційної та соціальної нестабільності, в яких знаходиться зараз Україна, збільшення ставок податків негативно вплине на діяльність суб'єктів господарювання через зростання податкового навантаження на їх доходи. Запропоновані зміни у податковому законодавстві можуть спричинити ухилення від сплати податків і розширити тіньовий сектор економіки.

На державному рівні доцільно запровадити механізм узгодження інтересів суб'єктів податково-бюджетних відносин (держави та її регіонів), пов'язаних з формуванням податкових доходів бюджетів та їх розподілом. Такий механізм має передбачати порядок встановлення і скасування податків, зміну елементів податків (їх ставок, пільг, бази оподаткування), перегляд нормативів зарахувань податків до бюджетів різних рівнів, розширення податкових повноважень регіонів.

Збільшення фінансової забезпеченості регіонів є одним із основних завдань вдосконалення податкового законодавства багатьох розвинених країн світу. Тому для підвищення фіскальної ефективності податкової системи в Україні основними напрямками вдосконалення законодавства щодо оподаткування суб'єктів господарювання мають бути такі:

1) удосконалення адміністрування податку на доходи фізичних осіб шляхом зміни нормативів розмежувань та передачі надходжень за цим податком до місцевих бюджетів за місцем фактичного проживання (реєстрації) особи, підвищення ефективності розподілу отримуваних доходів між адміністративно-територіальними одиницями різних рівнів [10, с. 31];

2) спрощення схеми визначення податкової бази єдиного податку та розміру податкового зобов'язання суб'єктів малого підприємництва; мінімізація реєстраційних проце-

дур до рівня, доступного суб'єктам господарювання з тим, щоб стимулювати ефективність їх діяльності; створення консультаційних центрів для суб'єктів господарювання щодо питань створення власної справи, її документального оформлення, особливостей сплати єдиного податку, порядку заповнення та подання звітності тощо;

3) впровадження механізму надання суб'єктам господарювання податкових стимулів у вигляді знижок з податку на прибуток підприємств, що забезпечить стимулювання інноваційного розвитку регіонів України [11, с. 43];

4) удосконалення системи адміністрування майнового податку за рахунок вирішення проблеми інвентаризації земель та формування повноцінного земельного кадастру, посилення фіскального адміністрування земельного по-

датку й орендної плати за земельні ділянки державної та комунальної власності [13, с. 14].

Таким чином, необхідність подальшого реформування оподаткування суб'єктів господарювання на регіональному рівні підтверджується сучасними змінами до податкового законодавства України. Впровадження запропонованих напрямів щодо удосконалення адміністрування податку на доходи фізичних осіб, спрощення схеми визначення податкової бази єдиного податку та розміру податкового зобов'язання, надання податкових знижок з податку на прибуток підприємств, удосконалення системи адміністрування майнового податку сприяють подальшому розвитку податкового законодавства України в контексті забезпечення ефективної діяльності суб'єктів господарювання – платників податків у регіонах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Мамутов В. Повніше використовувати техніко-юридичні засоби удосконалення законодавства / В. Мамутов // Право України. – 2008. – № 2. – С. 3–8.
2. Зельдіна О. Р. Зміна податкового законодавства : проблеми і шляхи їх вирішення / О. Р. Зельдіна // Економіка та право. – 2016. – № 1 (43). – С. 88–93.
3. Карлін М. І. Податкова децентралізація : проблеми і перспективи / М. І. Карлін // Економічний форум. – 2016. – № 1. – С. 286–292.
4. Молдован О. О. Державні фінанси України : досвід та перспективи реформ : монографія / О. О. Молдован. – К. : НІСД, 2011. – 380 с.
5. Молдован О. О. Новий етап реформи системи державних фінансів України : ключові пріоритети та завдання / О. О. Молдован // Фінанси України. – 2014. – № 8. – С. 57–69.
6. Соколовська А. М. Удосконалення управління державними фінансами та реформування податкової системи України : монографія / А. М. Соколовська, Р. Л. Балакін, В. Й. Башко, С. С. Гасанов, Т. Г. Затонацька ; ред. Т. І. Єфименко. – К. : ДННУ «Акад. фінанс. упр.», 2015. – 444 с.
7. Тарангул Л. Регіональна податкова політика : зміст і особливості її реалізації / Л. Тарангул // Фінанси України. – 2000. – № 10. – С. 9–13.
8. Фурдичко Л. Є. Децентралізація : фінансова незалежність місцевих бюджетів України / Л. Є. Фурдичко // Socio-economic problems of the modern period of Ukraine. – 2015. – Вип. 5 (115). – С. 39–42.
9. Ковальчук І. В. Місцеві податки і збори як фінансова основа процесу децентралізації / І. В. Ковальчук // Юридичний електронний журнал. – 2016. – № 1. – С. 55–58.
10. Корень Н. В. Міжбюджетні відносини в умовах бюджетної децентралізації в Україні / Н. В. Корень // Статистика України. – 2016. – № 1. – С. 27–33.
11. Мазур Ю. О. Перспективи податкового стимулювання НДДКР в Україні : досвід інноваційного розвинутих країн / Ю. О. Мазур // Економіка промисловості. – 2016. – № 2 (74). – С. 33–48.
12. Податковий кодекс України : Закон України від 02 грудня 2010 року № 2755-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
13. Лондар Л. П. Напрями реалізації політики децентралізації в умовах розширення прав місцевих органів влади і забезпечення їх фінансової та бюджетної самостійності / Л. П. Лондар. – К. : НІСД, 2015. – 18 с.
14. Проект Закону про внесення змін до Податкового кодексу України (щодо покращення інвестиційного клімату України) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?id=&pf3511=60443
15. Проект Закону про внесення змін до Податкового кодексу України щодо перегляду ставок деяких податків [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?id=&pf3511=59900
16. Проект Закону про внесення змін до Податкового кодексу України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?id=&pf3511=60132